

Framnäsin alueen nilviäiskartoitus 2019

Tapelsåsen-Lindöviken-Heimlax (FI0100002 2019)

CoastNet LIFE (LIFE17NAT/FI/000544)

Katriina Könönen

Kannen kuva: Varjoisaa kallionaluslehtoa Framnäsissa (Framnäs 4). Katriina Könönen, Metsähallitus.

JOHDANTO JA MENETELMÄT

Kartoitusten tavoite ja tarkoitus

Kartoitukset liittyvät Metsähallituksessa vuonna 2018 alkaneeseen CoastNet LIFE–hankkeeseen. Hankkeessa tehdään ennallistamis- ja luonnonhoitotöitä 41 kohteella. Rannikko-LIFE parantaa rannikon ja saariston Natura 2000 -luonnonsuojelualueiden tilaa. Tavoitteena on luoda toimiva elinympäristöjen verkosto. Kohteina ovat etenkin rannikolle tyypilliset, avoimet ja puoliavoimet ympäristöt. Lajistokartoituksilla pyritään saamaan mahdollisimman hyvä kuva hankekohteiden lajistosta, jotta hoitotoimet kyetään suunnittelemaan ja toteuttamaan tarkoituksenmukaisesti. Tämä raportti on tuotettu EU:n LIFE-rahoituksen tuella CoastNet-LIFE -hankkeessa. Raportin tuloksia hyödynnetään Tapelsåsen-Lindövikin-Heimlaxin (FI0100002 2019) Natura2000-alueen ennallistamisen ja hoidon suunnittelussa ja toteutuksessa.

Kirjoittajat ovat yksin vastuussa tämän raportin sisällöstä. Se ei välttämättä vastaa Euroopan unionin mielipidettä. EASME ja Euroopan komissio eivät ole vastuussa siitä, miten siinä olevaa tietoa käytetään.

Kartoituskohteet ja -menetelmät

Framnäsiniemi sijaitsee Raaseporin Bromarvissa. Alueella esiintyy Uudellamaalla niukasti edustettuina olevia jalopuumetsiä. Framnäsiniemen suojelualue edustaa boreaalisten lehtojen ja luonnontilaisten hemiboreaalisten jalopuumetsien tyyppiä ja siellä on arvokkaita pähkinä-tammi- sekä tervaleppä- ja saniaislehtoja. Alueella esiintyy mm. syylälinnunhernettä (*Lathyrus linifolius*) ja heinäratamoa (*Plantago lanceolata*) sekä alueellisesti uhanalaista ketopiippoa (*Luzula campestris*) ja hentokiurunkannusta (*Corydalis intermedia*) sekä useita uhanalaisia sammal- ja sienilajeja.

Framnäsiniemen aluetta kartoitettiin ja nilviäisnäytteitä otettiin 25.7.2019 (Kartta 1). Sää oli aurinkoinen ja lämmin kuten yleensäkin kyseisenä kesänä. Maastossa oli erittäin kuivaa. Kartoituksen kohteena olevista nilviäislajeista kerättiin näytteitä kultakin kuudelta (6) paikalta ottamalla kariketta talteen 25x25 cm alalta sopivien puiden, haapojen, pähkinäpensaiden tai lehmusten juurelta. Näytepaikat tallennettiin GPS-paikantimeen (Kartta 1). Näytepaikat 3 ja 4 ovat aivan vierekkäin samassa lehdossa, jossa myös näytepaikka 5 sijaitsee. Alueen hienoimmat lehdot löytyvät niemen pohjoisosista.

Karikenäytteet seulottiin ensin maastossa maastoseulalla, jonka silmäkoko on 8 mm. Maastoseulan läpi mennyt, kuivattu aine seulottiin vielä laboratoriossa näytteen läpikäymisen helpottamiseksi seulontakoneella, joka erotteli aineksen ja sen mukana olevat nilviäiset neljään eri seulokseen. 2mm, 1mm ja 0,5 mm seulokset käytiin tarkasti läpi hyvässä valossa, pienissä erissä. Alle 0,5 mm seulosta ei käyty läpi. Poiminta tehtiin tarjottimella tai pienimmät seulokset mikroskoopin alla. Löytyneet nilviäiset määritettiin 10-60 x suurentavaa stereomikroskooppia apuna käyttäen. Pääosa nilviäisselvitykseen käytetystä työajasta kului näytteiden käsittelyyn ja nilviäisten poiminta- ja määrittelyvaiheeseen laboratoriossa.

Nilviäislajihavaintojen lisäksi kirjattiin havaintoja myös joistakin muista selkärangattomista ja kasveista. Kartoituksesta maastossa, mikroskooppisesta lajinmäärittämisestä ja raportoinnista vastasi suojelubiologi Katriina Könönen Metsähallituksen Etelä-Suomen luontopalveluista.

Kartta 1. Framnäsin alueen nilviäisnäytepaikat 25.7.2019. Tapelsåsen-Lindövik-Heimlaxin Natura 2000-alue (FI0100002 2019).

Tulokset on tallennettu Metsähallituksen LajiGis-järjestelmään ja ovat tulevaisuudessa nähtävissä Laji.fi-portaalissa.

TULOKSET

Lajihavainnot

Framnästä tavattiin yhteensä 20 nilviäislajia (Liite 1). Alueella elää pientä, kahden millin korkuista ja levyistä piikkikotiloa (*Acanthinula aculeata*) (Taulukko 1). Piikkikotilo on vaatelias lehtolaji, joka on arvioitu uusimmassa uhanalaisuusarvioinnissa silmälläpidettäväksi NT (Valovirta ym. 2019). Lajin päälevinneysalue on eteläisin Suomi, mutta sitä tavataan Jyväskylän korkeudella saakka rehevissä lehdoissa, erityisesti pähkinä- ja lehmuslehdoissa. Piikkikotilo suosii kivikkoisia ja kosteita rinteitä ja elää myös lähteiköissä ja lähdepurojen reunoilla (Koivunen ym. 2014). Framnäsin hieno pähkinäpensasvaltainen, osin melko varjainen lehto niemen pohjoisosissa täyttää lajin vaatimukset. Etenkin muuta ympäristöään kosteampi ja viileämpi habitaatti aivan kallioseinämän juurella (Framnäs 4) tarjosi kuivanakin kesänä riittävän kostean ja suotuisan elinympäristön lajille. Muuten Framnäsin kotilolajisto oli hyvin tyypillistä rannikko- ja saaristoalueen kalkkipitoisissa lehdoissa ja muissa kalkkiympäristöissä tavattavaa lajistoa.

Taulukko 1. Framnäsin merkittävimmät lajihavainnot.

Tieteellinen nimi	Suomenkielinen nimi	Uhanal.lk	Muu status	Runsaus
<i>Acanthinula aculeata</i>	piikkikotilo	NT		39

Kuva 1. Pikkuruiset piikkikotilot (*Acanthinula aculeata*) ovat kotilomaailman kaunottaria.
Kuva: Katriina Könönen, Metsähallitus.

Kuva 2. Kasvilajien kartoitusta pähkinäpensaslehdossa Framnäsisä, lähellä nilviäisnäytepaikkaa 5.
Kuva: Katriina Könönen, Metsähallitus.

HOITO- YM. SUOSITUKSET

Hienon Framnäsin niemen pohjoisosissa sijaitsevan lehdon silmälläpidettävän piikkikotiloesiintymän (*Acanthinula aculeata*) hoidossa tulee estää lehdon kuusettumista, joka uhkaa monia lehdoissa eläviä nilviäislajeja. Toisaalta pähkinäpensas- ym. puusto ja pensaikko tulee pitää riittävän tiheänä ja varjoisena, etenkin kallioseinämien läheisyydessä missä ympäristöään kosteamat ja viileämmät olosuhteet, eräänlainen pienilmasto tarjoaa kuivanakin kesänä riittävän kostean elinympäristön piikkikotilolle ja muillekin nilviäislajeille. Kevään ja kesän kuivat jaksot ovat tuhoisia etenkin kotiloiden nuoruusvaiheille. Huonoina vuosina merkittävä osa poikasista saattaa menehtyä kuivuuteen. Myös kosteat, sammaleiset painanteet, lähteiköt ja rehevät puronvarret ovat kotiloiden kannalta sopivia elinympäristöjä. Framnäsisä ei tässä kartoituksessa tavattu muita uhanalaisia tai silmälläpidettäviä kotilolajeja, mutta paikka on varmasti niille soveltuva ja tarjoaa niille potentiaalisen levittäytymisalueen.

Alueen hoitoa suunniteltaessa ja toteutettaessa tulee ottaa myös huomioon, että kotilot ja etanat tarvitsevat puiden juurella ja lähiympäristössä tarpeeksi multavan ja runsaskarikkeisen maan, johon kaivautua suojaan kuivuutta ja talvikauden kylmyyttä vastaan. Mahdollisia raivaus- ja haravointijätteitä tulee jättää pensaiden ja puiden tyville, myös oksia ja muuta karkeampaa kariketta. Mahdollisen laidunnuksen aiheuttamaa maaston talleantumista ja kulumista tulisi estää joko jättämällä suurempia oksia tai runkoja puiden ja pensaiden juurelle tai joissain tapauksissa aitaamalla parhaita alueita pois laidunnuksesta.

Kotiloiden suosimia, maaperän kalkkia ottavia puulajeja ovat etenkin haapa, pähkinäpensas, raita ja lehmus, joten niitä tulee suosia ja samoin pitää huolta jatkumosta, jotta tulevaisuudessa lajien elinalueilta löytyy kyseisiä puulajeja. Etenkin hyvin iäkkäät puut ja pensaikat ovat kotiloille tärkeitä elinympäristöjä.

KIRJALLISUUS

Koivunen, A., Malinen, P., Ormio, H., Terhivuo, J. & Valovirta, I. 2014. Suomen kotilot ja etanat. Opas maanilviäisten maailmaan. Helsinki. Hyönteistarvike Tibiale Oy. 376 s.

Valovirta, I., Koivunen, A., Könönen, K., Liukko, U.-M. & Ormio, H. 2019. Nilviäiset. Julk.: Hyvärinen, E., Juslén, A., Kemppainen, E., Uddström, A. & Liukko, U.-M. (toim.) 2019. Suomen lajien uhanalaisuus – Punainen kirja 2019. Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus. Helsinki. s. 317–323.

Kuva 3. Sileäsulkukotilo vanhan haavan rungolla Framnäsisä. Katriina Könönen, Metsähallitus.

Liite 1. Framnäsin alueen nilviäistulokset 25.7.2019. Tapelsåsen-Lindöviken-Heimlax (FI0100002 2019).

		Framnäs 1	Framnäs 2	Framnäs 3	Framnäs 4	Framnäs 5	Framnäs 6
	WGS 84 (P)	60,015427	60,015919	60,017381	60,017333	60,016533	60,012441
	WGS 84 (I)	23,099982	23,098234	23,09755	23,097473	23,096799	23,099492
	paikan kuvaus	Näyte rantalehdosta. Kuivaa, niukasti kariketta. Suuria lehmuksia, pieniä kuusia, pihlajia, leppiä. Sinivuokko, kiolo, lehtonurmikka, lehtokuusama.	Niityn laidan varjoisa lehto. Lehmus, haapa, pähkinäpensas. Näyte kaatuneen lehmuksen juurelta, vieressä haapa. Runsas lehtikarika, myös tammen lehtiä. Lehtonurmikka, sinivuokko, kiolo.	Hieno varjoinen kallionalus lehto. Näyte haavan juurelta. Tammea, pähkinäpensasta, lehmusta, taikinamarjaa, sinivuokkoa, käenkaalia, kioloa.	Melko varjoinen kallionalus lehto, noin 6 m paikasta kolme, aivan kallion viereltä. Solamainen. Runsaasti lehtikariketta haavan (halk. n. 50 cm) juurella. Pähkinäpensas, taikinamarjaa, kivikkoalvejuuri, käenkaali, verikurjenpolvi kalliolla.	Näyte pähkinäpenaan juurelta, n. 2 m kalliosta, ranta melko lähellä. Pähkinäpensasvaltainen lehto, myös haapaa ja lehmusta. Vieressä iso haapa. Sudenmarja, sinivuokko, käenkaali, lehtonurmikka.	Näyte suuren haavan (halk. n. 90-100 cm) juurelta. Valtalaji pähkinäpensas. Saarni, sinivuokko, käenkaali, valkovuokko, taikinamarja, tesma, vuohenputki, isoja haapoja ja kalliioseiniä lähellä.
<i>Acanthinula aculeata</i>	piikkikotilo		3	9	27		
<i>Clausilia bidentata</i>	rannikkosulkukotilo			30	6	1	
<i>Cochlicopa lubrica</i>	silokotilo				5		
<i>Cochlicopa lubricella</i>	kapeasilokotilo			7			4
<i>Cochlicopa sp.</i>	silokotilolaji		1			1	
<i>Cochlodina laminata</i>	sileäsulkukotilo		4	2		9	21
<i>Columella edentula</i>	hampaaton-siemenkotilo			1			
<i>Discus ruders</i>	napakotilo		2	2			3
<i>Euconulus sp.</i>	kartiokotilolaji		2				
<i>Fruticicola fruticum</i>	pensaskotilo	1					
<i>Nesovitrea hammonis</i>	ruskeakiiltokotilo	9	19	2	10	10	8
<i>Nesovitrea petronella</i>	lasikiiltokotilo			4			
<i>Punctum pygmaeum</i>	kääpiökotilo		60	42	37	31	51
<i>Vallonia costata</i>	harjakotilo			5	5	1	21
<i>Vallonia pulchella</i>	sirokotilo		16				
<i>Vertigo alpestris</i>	alppisiemenkotilo						4

<i>Vertigo pusilla</i>	vasensiemennkotilo		4	3	1		2
<i>Vertigo sp.</i>	siemenkotilolaji					1	
<i>Vertigo substriata</i>	uurresiemennkotilo				4		
<i>Vitrina pellucida</i>	lasikotilo	1		1	2		
	yksilöitä/näyte	11	111	108	97	54	114
	nilviäislajeja	3	9	11	9	7	8
	yksilöitä/m ²	176	1776	1728	1552	864	1824